

LARS C.

»Syssestättningsspolitiken har genomförs på ett klumpigt sätt«

(2009-01-28)

Lars Calmfors har inflytande över politiken. En debattflitig ekonomiprofessor som ofta får fackets folk att gnissla tänder. Och som nu tycker att regeringen borde göra mer för de arbetslösa.

Någon liknade Lars Calmfors vid namnen Lasse Åbergs försagde Stig Helmer och de är ganska lika. Något till det yttre och ännu mer till rösten, den milda stockholmsdialekten och framtoningen. Men där upphör nog likheterna. Calmfors karriär imponerar och han är ingen mes i debatten, med en auktoritet så hållbar att han kan kosta på sig att byta uppfattning ibland. Eller snarare komma till olika ståndpunkter som ekonom respektive som politisk (läs: borgerlig) medborgare. Många minns hans EMU-utredning som rekommenderade Sverige att inte gå med. Sedan förespråkade privatpersonen Calmfors ett medlemskap av politiska skäl.

Att hålla isär dessa roller är både viktigt och svårt, tycker han. Liksom det är viktigt att forskare deltar i debatten.

– Nationalekonomi sysslar ju med centrala politiska frågor. Som jag ser det är ekonomers uppgift att ge ett underlag till det politiska systemet. Men man måste tydligt skilja mellan det som är vetenskaplig analys och vad som är politiska uppfattningar om hur man ska väga olika mål mot varandra.

Ett exempel är a-kasseersättnings nivå.

– **Generellt är forskare mycket bättre** än politiker på att hålla isär analys och värderingar. Politiker och fackliga företrädare, tillägger han raskt och beskriver hur exempelvis TCO:s företrädare, liksom politiker, väljer de studier som stöder det man vill och bortser från det som motsäger.

– Inte för att ekonomer är bättre människor än politiker. Utan därför att vi verkar i ett annat system. Straffet för en forskare som blandar ihop värderingar och analys är mycket

högt. Vi förlorar trovärdighet bland kollegorna, den risken verkar mycket disciplinerande. Kanske är det denna trovärdighet som gör att ekonomer kan hoppa mellan värderingar och analys på ett både övertygande och försåtligt vis, tänker jag. Att trovärdigheten så att säga färgar av sig på det ideologiska, som gör att vänsterdebattörer ibland orättvist uppfattar nationalekonomi som förklädd ideologi.

Lars Calmfors håller inte med om att nationalekonomin är politiserad.

Men hur kommer det sig i att ekonomistudenter enligt flera undersökningar går längre åt höger politiskt än andra grupper?

– Det tycks vara så, ja Frågan är om det beror på att de med mer borgerliga sympatier i högre grad väljer att studera ekonomi eller på att synen påverkas av mer kunskap om ekonomiska sammanhang. Jag kan tänka mig att båda faktorerna spelar in.

– Jag håller tillsammans med psykologer på med en egen studie om inställningen till handel och låglönekonkurrens i tjänstesektorn, berättar han.

– Den tycks komma till en liknande slutsats.

Tre grupper tillfrågades: »vanligt folk« som väntade på en passexpedition, ekonomistudenter och psykologistudenter. Ekonomerna var mest frihandelsvänliga, psykologerna minst och de passökande hamnade mitt emellan.

Jag påstår att han haft stort inflytande över regeringens politik och han säger inte emot, tvärtom hoppas han att det är så. Samtidigt riktar han allvarlig kritik mot a-kassepolitiken.

– Sysselsättningspolitiken har utvecklats i riktning mot de förslag jag, och många andra ekonomer, haft.

– Men de har genomförts på ett klumpigt sätt. Man förfuskade delvis idén med differentierad a-kassa. (Olika hög avgift beroende på arbetslösheten i den bransch man jobbar i.)

– Det blev till en början inte så mycket av utan det blev en höjning av den genomsnittliga a-kasseavgiften som lett till ett stort medlemstapp i a-kassorna. De höjda avgifterna skulle finansiera jobbskatteavdraget som gör det mer lönsamt att arbeta. Men vad var det för poäng med det när de höjda avgifterna betalades bara av de sysselsatta?

Om man hade avstått från höjningen och gjort jobbskatteavdraget mindre, så hade man sluppit tappa en halv miljon människor, menar han.

– Det hela hade gått ihop om man valt att göra arbetslöshetsförsäkringen obligatorisk.

Det steget borde regeringen ha tagit på en gång, menar Lars Calmfors. Nu lär det dröja länge, det har blivit politiskt omöjligt.

Den idealiska arbetslöshetsförsäkringen är, enligt Calmfors, alltså obligatorisk och differentierad. Det skulle innebära att de nuvarande fackliga kassorna avskaffas och ersätts av en allmän socialförsäkring, ungefär som sjukförsäkringen. Han inser förstås de politiska svårigheterna och tror att en eventuell obligatorisk försäkring förmodligen inte kommer att bli differentierad även om det tekniskt är fullt möjligt, precis som med bilförsäkringen där vi får betala efter risk.

– Men människor är inga bilar.

Så slutar flera av våra intervjutrådar. Det ekonomiskt bästa kommer till korta mot andra mål.

Lars Calmfors tycker vidare att den nya arbetsmarknadspolitik som regeringen för ställer nya krav på den övriga ekonomiska politiken.

– Nu har vi ett sämre skydd för de arbetslösa och för att politiken ska hänga ihop bör regeringen föra en mer aktiv stabiliseringspolitik än tidigare för att motverka att det uppstår arbetslöshet när efterfrågan viker i en lågkonjunktur.

Detta betyder inte att han svängt i sina grundläggande uppfattningar utan beror på att verkligheten ändrats.

– Många har svårt att skilja mellan förändringar i rekommendationer som beror på att man ändrat uppfattning och sådana som beror på att situationen ändrats. En del skojar om att alla plötsligt blivit keynesianer. Långvarigt hög arbetslöshet som vi haft under senare är beror i huvudsak på en dåligt fungerande arbetsmarknad. Men nu är det fråga om en djup efterfrågekris, en klassisk keynesiansk situation. Sjukdomen är annorlunda och då blir receptet ett annat.

– **Arbetslöshet kan bero** på två faktorer: Arbetsmarknadens sätt att fungera och konjunkturerna. Lägre arbetslöshetsersättning av det slag som regeringen genomfört är ett medel för att minska arbetslösheten över konjunkturcykeln. Men när arbetslöshet beror på vikande efterfrågan i en lågkonjunktur skulle man vilja ge högre a-kassa än annars. I USA gör man faktiskt så, ersättningsperioderna förlängs i lågkonjunkturer.

Förmodligen ett vettigt system, tror han. Men som även det strandar på verklighetens vassa klippor eftersom det i Sverige skulle bli svårt att sänka nivåerna när det vänder uppåt.

– Det kräver en politisk enighet om var ersättningsnivåerna ska ligga och den enigheten har vi inte. Därför är det förmodligen politiskt omöjligt med en sådan konjunkturberoende arbetslöshetsförsäkring.

Den djupa lågkonjunkturen ställer även andra krav på politikerna och han tycker regeringen är för försiktig med stimulanser och överdriver farhågorna.

– Röntan ska helt klart ner ytterligare och det kan behövas ytterligare åtgärder för att staga upp den finansiella marknaderna.

Ett annat bekymmersamt systemfel är att kommuner och landsting på grund av det balanskrav de lever under kommer att tvingas till stora besparingar redan i år när deras skatteintäkter minskar. Det tvingar dem att dra ner i fel konjunkturläge vilket ytterligare kan fördjupa lågkonjunkturen. Systemet med statsbidrag till kommunerna borde göras om så att de fick en jämnare inkomstutveckling. Det tar tid att genomföra en sådan systemförändring, men i dagsläget kunde riksdagen besluta om en tillfällig ökning av statsbidragen,

Andra grupper som borde få extra bidrag är till exempel barnfamiljer, studenter och pensionärer, svaga grupper som kommer att spendera en ökning.

Han betonar att allt som ges ut bör vara tillfälliga utbetalningar och skälet är – återigen – politiken.

– Nästa år inför valet kommer regeringen säkert att genomföra permanenta utgiftsökningar och skattesänkningar. Därför finns en risk med att av konjunkturskäl göra permanenta reformer som kostar redan i år. Ytterligare stimulanser i år bör vara engångsåtgärder som inte binder upp politiken i framtiden.

PERSONLIGT/ Lars Calmfors

Född 1948 i Stockholm.

Familj Hustru Eva och fyra barn, varav tre utflugna. Lars Calmfors mor tillhörde den första årskullen kvinnliga civilekonomer och hans far var stadssekreterare i Stockholms stad.

Bostad Bostadsrätt i Stockholm, fritidshus i Södermanland.

Karriär Kursetta på försvarets tolkskola, civilekonom 1971, doktor 1978, docent 1983 och professor i internationell ekonomi vid Stockholms universitet 1988. Massor av styrelse- och utredningsuppdrag, bland andra EMU-utredningen 1996, som avrådde från svenskt medlemskap. Leder Finanspolitiska rådet och deltar i Globaliseringsrådet.

Senast lästa bok Andra delen av Dick Harrisons trilogi om slaveriets historia.

LARS CALMORS OM...

...Barack Obama

– Efter åtta bortkastade år där USA inte tagit hänsyn till resten av världen och brutit mot de grundläggande humanistiska principer man i grunden står för så hoppas jag, liksom de flesta i Sverige, att USA ska lyckas återupprätta rollen som förkämpe för sådan värderingar.

– En annan sak är att ekonomin var mer misskött än man riktigt kunde förstå. Det är svårt att bedöma hur snabbt det går att ta sig ur nuvarande ekonomiska kris, som är mycket allvarlig.

...TCO

– Jag har uppfattningen att TCO är lite väl dogmatiskt och konservativt i synen på arbetsmarknadsfrågor. Ibland för man, åtminstone från tjänstemännens sida, en argumentation som är populistisk snarare än väl underbyggd och där man gör vridna tolkningar av existerande forskning.

...Monarkin

– Den är helt klart en relik från en svunnen tid. Inte riktigt up-to-date med de värderingar jag har. Men det är ingen aktuell fråga. Inget man går ut på gatorna för att göra revolution mot.

...Lavalfrågan

– Det finns en brist i mångas logik. Vi accepterar frihandel utan att lägga oss i hur mycket man betalar folk i andra länder när vi importerar varor, men vi gör det när vi importerar tjänster i byggsektorn som kräver tillfällig utstationering av anställda.

– Industrierbetarna har drabbats hårt av utländsk konkurrens och vi har alla delat på vinsterna i form av billigare varor. Jag tycker det är ologiskt att ge till exempel byggsektorn ett skydd mot låglönekonkurrens som inte industrin får.

Av **Lars Laurén**